

The concept of efficiency in modern management theories are quite controversial. Analysis of various sources reveals dozens of interpretations. Ambiguity interpretations inevitably creates barriers to communication and understanding of scientists and practitioners on the author's view, the effectiveness of the system (facility management) should be considered as a universal comprehensive integrated (cumulative) criterion that characterizes the degree of utilization and development of the total system capacity. The effectiveness of own development can be regarded as a measure of enhancing the functionality of the system (the object).

Another problem is the evaluation of effectiveness. The study proposes an approach that allows to determine the efficiency of the organization using the integrated coefficient of efficiency.

The results of the article may be used for the formation of methodology for assessing the efficiency as well as to evaluate the performance of real organizational systems.

KYWORDS: EFFICIENCY, EFFICIENCY OF THE ORGANIZATIONS SYSTEMS.

РЕФЕРАТ

Цегольник П.А. Комплексный подход к оценке эффективности функционирования организационных систем. / Петр Анатольевич Цегольник / Вестник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вып. 26.

В статье предложен подход к комплексной оценке эффективности функционирования организационных систем.

Объект исследования – эффективность функционирования организационных систем.

Цель работы – развитие понятийного аппарата по теории управления эффективностью работы организаций и формирования подхода к комплексной оценке эффективности.

Понятие эффективности в современных управленческих теориях достаточно являются неоднозначным. Анализ различных источников позволяет выявить десятки толкований. Неоднозначность трактовок непременно создает препятствия в общении и понимании ученых и практиков. На взгляд автора, эффективность функционирования системы (объекта управления) нужно рассматривать как универсальный комплексный интегрированный (интегральный) критерий, характеризующий степень использования и развития совокупного потенциала системы. При этом эффективность собственно развития можно рассматривать как мерило повышения функциональных возможностей системы (объекта).

Другой проблемой является оценка эффективности. В исследовании предлагается подход, позволяющий определить эффективность функционирования организации с помощью интегрированного коэффициента эффективности.

Результаты статьи могут быть применены при формировании методики оценки эффективности, а также для целей оценки эффективности работы реальных организационных систем.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ЭФФЕКТИВНОСТЬ, ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ.

УДК 658.14:332.1

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Чеснакова Л.С., кандидат економічних наук
Малахова Ю.А.

Постановка проблеми. Податковий менеджмент займає значну нішу в управлінні підприємством. В умовах нестабільного податкового законодавства, значної кількості податків та надмірного податкового навантаження, суб'єкти господарювання повинні приймати рішення щодо здійснення інвестицій та інших господарських операцій з обов'язковим врахуванням податкових наслідків таких дій. Для цього необхідно створити ефективну модель корпоративного податкового менеджменту, яка б до того ж враховувала особливості галузі господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В науковій літературі питання корпоративного податкового менеджменту почали розглядатися порівняно недавно. Звертають на себе увагу розробки таких вітчизняних та зарубіжних науковців як Ю.Б. Іванова, А.І. Крисоватого, А.Я. Кізими, Д.Ю. Мельника, П.К. Бечко, Н.В. Лисої, Н.В. Грохотової, А.П. Зрелова, М.В. Краснова тощо. В них розглядаються питання сутності корпоративного податкового

менеджменту, його цілі, завдання, функції тощо. Звертає на себе увагу значна неузгодженість поглядів, що робить актуальними подальші дослідження в царині їх гармонізації.

Цілі статті. Метою даної роботи є обґрунтування методами аналізу та синтезу бачення сутності корпоративного податкового менеджменту та завдань в залежності від обраного підприємством сценарію поведінки в податкових відносинах з державою.

Виклад основного матеріалу. Головною метою кожного бізнесу є отримання максимального прибутку. Для власника бізнесу податки і збори – це частина його прибутків, і тому питання законного зменшення податків до сплати в бюджет є важливим аспектом діяльності кожного підприємства. Крім того, податки мають значний вплив на формування ціни, визначаючи її склад та розмір.

В сучасних умовах постійних змін в законодавстві, значної кількості податків та високих податкових ставок процес управління і обліку податків потребує значних затрат часу.

Необхідність в податковому менеджменті на підприємствах України виникла в кінці ХХ сторіччя, в зв'язку з переходом від планово-директивної до ринкової економіки, що викликало різку зміну системи внутрішньогосподарського фінансування, яке раніше базувалося на вилученні та перерозподілі, сьогодні – на самофінансуванні після сплати встановлених законодавством податків та зборів.

Методологічні засади корпоративного податкового менеджменту в державі, у тому числі на автотранспортних підприємствах, проходять етап початкового становлення. Не зважаючи на те, що на сьогодні зростає увага до вивчення питання податкового менеджменту на підприємствах, серед вчених досі не існує узгодженого визначення поняття корпоративного податкового менеджменту.

Значна кількість наукових робіт з податкового менеджменту зводяться до висвітлення способів ухилення від податків та мінімізації податкових платежів, а сам податковий менеджмент ототожнюється з податковим плануванням [1, 2, 3, 4], що, на нашу думку, значно звужує розуміння поняття податкового менеджменту. В теорії та практиці податкове планування виступає однією з функцій податкового менеджменту, в той час як податковий менеджмент не може здійснюватися на основі лише однієї функції без використання інших.

Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І. та Кізіма А.Я. стверджують, що податковий менеджмент підприємства передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Його основна мета не зводиться до абсолютної мінімізації податкових платежів, і полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку за заданих параметрів податкового середовища і ринкової кон'юнктури [5]. Важко погодитися з такими положеннями. Податкові платежі – це лише один із факторів, що впливає на фінансовий потенціал як сукупність фінансових ресурсів підприємства. Тому податковий менеджмент не може впливати на сукупність управлінських рішень, які стосуються фінансового потенціалу. Не може бути предметом податкового менеджменту підприємства і рішення щодо підвищення ефективності фінансового потенціалу. Фінансові ресурси безпосередньо забезпечують додатковий прибуток підприємства лише у випадку спрямування тимчасово вільних грошових коштів у фінансові інвестиції. В основному фінансовий потенціал забезпечує прибуток опосередковано, у результаті використання грошових коштів для покриття потреб операційної діяльності.

Можна погодитися, що основною метою податкового менеджменту підприємства є не мінімізація податкових платежів, а максимізація чистого прибутку. В той же час не зрозуміло через який механізм податковий менеджмент буде впливати на максимізацію прибутку, оскільки це є метою всіх інших видів спеціального менеджменту.

Некоректним, на нашу думку, є визначення податкового менеджменту Мельником Д.Ю., який вважає, що податковий менеджмент – це не механічне скорочення податків, а побудова ефективної системи управління підприємством і прийняття управлінських рішень з метою оптимізації (у т.ч. й з точки зору оподаткування) всієї структури бізнесу [6]. З нашої точки зору в цьому визначенні заслуговує на увагу пропозиція враховувати вплив діючої системи оподаткування на управлінські рішення в різних галузях господарювання. В той же час побудова ефективної системи управління підприємством більше відноситься до компетенції загального менеджменту.

Важко погодитися з думкою Вахновської Н.А., що корпоративний податковий менеджмент – це управління системою оподаткування підприємства, що регулює його фінансові взаємовідносини з державою у процесі перерозподілу доходів такого підприємства і формування доходів держави. [7] Система фінансування державних органів за рахунок суб'єктів господарювання, яка і є системою оподаткування, для підприємства є некерованою. Її параметри визначає держава. Податковий менеджмент покликаний управляти впливом системи оподаткування на господарську діяльність підприємства. До того ж фінансові взаємовідносини з державою регулює не корпоративний, а державний податковий менеджмент.

Схожої думки дійшов в своїй дисертації і Горб В.А. Він стверджує, що податковий менеджмент є частиною системи управління підприємства, що відповідає за управління оподаткуванням. З погляду на місце податкового менеджменту в системі корпоративного менеджменту його можна визначити як сукупність принципів, методів, засобів і форм управління процесом оподаткування підприємства, розроблюваних і застосовуваних з метою зниження податкового навантаження на підприємство і на цій основі підвищення ефективності виробництва і збільшення прибутку. [8]. У зазначеному визначенні заслуговує на увагу висновок про те, що податковий менеджмент є частиною системи управління підприємством. В той же час викликає сумнів теза про те, що метою корпоративного податкового менеджменту є зниження податкового навантаження на підприємство. Якщо підприємство вибирає філософію повної сплати податків, як це і повинно бути в цивілізованому суспільстві, то можливості зменшення податкового навантаження є обмеженими і можуть бути лише складовою метою податкового менеджменту.

Чмир Ю.В. ототожнює корпоративний податковий менеджмент з інформаційним забезпеченням управлінських рішень. Він до податкового менеджменту на мікрорівні відносить діяльність підприємств, пов'язану з податковим плануванням шляхом розробки бізнес-планів, а також діяльність, пов'язану з забезпеченням бухгалтерського, управлінського та податкового обліку господарських операцій, що підлягають оподаткуванню. Вся ця діяльність спрямована на формування інформації, яка дає підстави суб'єктам підприємництва оперативно приймати управлінські рішення [3]. На нашу думку такий підхід до корпоративного податкового менеджменту є вузьким, оскільки податковий менеджмент повинен охоплювати всі функції управління, а не тільки облік і планування. До того ж управлінський облік ніякого відношення до обліку податків не має.

Найбільш обґрунтованим та адекватним змісту корпоративного податкового менеджменту, з нашої точки зору, є визначення Бечко П.К. та Лисої Н.В., які стверджують, що корпоративний податковий менеджмент – це система управління податковими потоками підприємства шляхом використання науково обґрунтованих ринкових форм і методів та ухвалення управлінських рішень у сфері податкових доходів і витрат на мікрорівні [9].

Що ж стосується трактування поняття податкового менеджменту фінансовими менеджерами-практиками, то під ним вони зазвичай розуміють таку організацію фінансово-господарської діяльності на підприємстві, яка дозволяє мінімізувати його податкові зобов'язання в умовах чинного податкового законодавства [10, с.33]. На нашу думку, таке бачення корпоративного податкового менеджменту є вкрай обмеженим, оскільки на підприємстві він не може зводитися лише до мінімізації податкового навантаження.

Узагальнюючи вище викладене, можна стверджувати, що корпоративний податковий менеджмент – це процес управління впливом діючої системи оподаткування на господарську діяльність підприємства шляхом пристосування до неї та реагування на зміни в ній.

У зв'язку з цим об'єктом корпоративного податкового менеджменту є механізм впливу діючої системи оподаткування на діяльність підприємства.

Стратегічну мету корпоративного податкового менеджменту визначає обраний сценарій поведінки підприємства у податкових відносинах з державою. В умовах складного і нестабільного законодавства поведінка може бути обережною, зваженою, ризиковою [5].

При обережному сценарії поведінки керівництво підприємства діє в повній згоді з податковими органами. Підприємство погоджується з будь-якими, у тому числі й не цілком відповідними законодавству, фіскальними позиціями податкових органів щодо правильності ведення податкового обліку, у разі необхідності без оскарження сплачує всі фінансові санкції. При даному сценарії поведінки стратегічною метою є мінімізація ризику виникнення конфлікту з податковими органами.

При зваженому сценарії поведінки керівництво підприємства вважає за можливе вступити в конфлікт із податковими органами щодо оцінки правомірності здійснення податкового обліку тільки у випадку впевненості в позитивному результаті. Податковий облік ґрунтується на дотриманні встановлених законодавством нормативно-правових актів і проаналізованих роз'яснень органів контролю, які певною мірою відповідають нормам податкового законодавства, оскаржуються тільки не відповідні законодавству (на думку підприємства) значні суми фінансових санкцій. Якщо підприємство обирає зважену поведінку, то метою корпоративного податкового менеджменту стає мінімізація податкових витрат при прийнятному ризику виникнення конфлікту. До податкових витрат зокрема відносять податкові платежі, штрафні фінансові санкції за несвоєчасне та неправильне нарахування податків та подання податкової звітності, витрати на організацію і ведення податкового обліку.

Обравши ризиковий сценарій поведінки, керівництво підприємства готове вступити в конфлікт із податковими органами щодо оцінки правомірності податкового обліку незалежно від упевне-

ності в успішному результаті вирішення конфліктної ситуації. В питаннях ведення податкового обліку підприємство орієнтується тільки на встановлені законодавством нормативні акти, ігнорує будь-якою мірою не відповідні законам роз'яснення органів контролю, оскаржує результати перевірок, які не відповідають законодавству. Ризикова поведінка ставить за мету максимізацію прибутків за умови високих податкових ризиків.

Крім того, існує нелегальний сценарій поведінки, при якому підприємство умисно знижує свої податкові зобов'язання, використовуючи нелегальні методи з метою максимального збільшення прибутків. Даний сценарій поведінки, на нашу думку, може бути предметом наукового дослідження лише щодо упередження такої поведінки платників податків.

Стратегічна мета визначає завдання корпоративного податкового менеджменту.

Так, завданнями корпоративного податкового менеджменту при обережній поведінці є:

- моніторинг законодавчих та нормативних актів з метою виявлення змін в податковій системі;
- визначення порядку врахування змін, якщо вони мали місце;
- коректне ведення податкового обліку та податкової документації, облікових реєстрів та податкової звітності, у тому числі з урахуванням змін;
- своєчасне подання податкової звітності.

Завдання корпоративного податкового менеджменту при зваженій поведінці, окрім вище зазначених завдань, додатково включають:

- розробку бюджету податків за варіантами: оптимістичний, сталий, песимістичний - відповідно до очікуваних змін у зовнішньому середовищі: в податковому законодавстві, в інфляційних процесах, в темпах економічного росту, в ставках НБУ, в валютних курсах тощо.

- розробку бюджету руху грошових коштів відповідно до обраного варіанту бюджету податків, що дозволить своєчасно виявити потреби в коштах у короткостроковому періоді для погашення податкових зобов'язань підприємства;

- визначення можливостей фінансування інвестиційних витрат за рахунок власних джерел відповідно до очікуваного податкового тиску.

Завдання корпоративного податкового менеджменту при ризиковій поведінці включають завдання, притаманні обережній та зваженій поведінці, а також завдання щодо зменшення податкових платежів.

Висновок. Результати проведеного дослідження створюють певні передумови для розробки моделей корпоративного податкового менеджменту за різними сценаріями поведінки суб'єктів господарювання.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Вылкова Е. С. Налоговое планирование / Е. С. Вылкова, М. В. Романовский – СПб.: Питер, 2004. – 634 с.
2. Дадашев А. З. Налоговое планирование в организации / А. З. Дадашев, Л. С. Кирилина – М.: Книжный мир, 2004. – 168 с.
3. Чмир Ю.В. Напрями організації корпоративного податкового менеджменту. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2009/Economics/40476.doc.htm
4. Евстигнеев Е. Н. Основы налогового планирования. СПб.: Питер, 2004.
5. Иванов Ю.Б., Крисоватий А.И., Кизима А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
6. Мельник Д.Ю. Налоговый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 352с.
7. Вахновська Н.А. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2007_4_1/zbirnuk_O_FN_4has_1_38.pdf
8. Горб В.А. Управління податковими платежами підприємства: дис...канд.екон.наук: ун-т залізничного транспорту ім.В.Лазаряна. – Д., 2005. – 194 арк.: табл.
9. Бечко П.К., Лиса Н.В. Податковий менеджмент: навч. посіб./П.К.Бечко, Н.В.Лиса – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
10. Півняк Ю.В. Формування та розвиток податкового менеджменту на підприємстві: дис... канд. екон. наук :08.04.01/Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. В.Лазаряна. – Д., 2006. – 188 арк.

РЕФЕРАТ

Чеснакова Л.С., Малахова Ю.А. Особливості корпоративного податкового менеджменту в системі управління господарською діяльністю підприємства./Людмила Станіславівна Чеснакова, Юлія Анатоліївна Малахова // Вісник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вип. 26.

В статті узагальнено результати дослідження понятійного апарату корпоративного податкового менеджменту та визначені його цілі і завдання в залежності від сценарію поведінки підприємства в податкових відносинах з державою.

Об'єкт дослідження – податковий менеджмент на підприємствах.

Мета роботи – дослідження сутності корпоративного податкового менеджменту та завдань в залежності від обраного підприємством сценарію поведінки в податкових відносинах з державою.

Метод дослідження – методи синтезу та аналізу.

З'ясовано, що на сьогодні відсутнє узгоджене бачення змісту корпоративного податкового менеджменту. Результати узагальнення та критичного аналізу вітчизняних та зарубіжних вчених дозволили визначити корпоративний податковий менеджмент, як процес управління впливом діючої системи оподаткування на господарську діяльність підприємства шляхом пристосування до неї та реагування на зміни в ній. Встановлено, що об'єктом податкового менеджменту на підприємстві є механізм впливу діючої системи оподаткування на діяльність підприємства. Стратегічна мета корпоративного податкового менеджменту залежить від обраного підприємством сценарію поведінки у податкових відносинах з державою, яка може бути обережною, зваженою, ризиковою, нелегальною. Визначено завдання податкового менеджменту на підприємствах для кожного сценарію поведінки.

Результати роботи можуть бути використані для розробки моделей корпоративного податкового менеджменту за різними сценаріями поведінки підприємства в податкових відносинах з державою.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – розробка моделі корпоративного податкового менеджменту для зваженого сценарію поведінки, як найбільш перспективного.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КОРПОРАТИВНИЙ ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, ОПОДАТКУВАННЯ, ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, СЦЕНАРІЙ ПОДАТКОВОЇ ПОВЕДІНКИ, ЗАВДАННЯ, СТРАТЕГІЧНА МЕТА.

ABSTRACT

Chesnakova L.S., Malakhova J.A. Features of corporate tax management in the economic management of the enterprise. / Lyudmila S. Chesnakova, Julia A. Malakhova // Visnyk NTU. – K.: NTU. – 2012. – Vol. 26.

In the article summarized results of the study of the conceptual apparatus of corporate tax management and defined its objectives and tasks, depending on the scenario of the enterprise's behavior in tax relations with the state.

Object of research – tax management in enterprises.

Purpose is to study the nature of corporate tax management and tasks depending on the chosen scenario enterprise behavior in tax relations with the state.

Method study is methods of synthesis and analysis.

It was found that there was no common vision content corporate tax management. The results of synthesis and critical analysis of opinions Ukrainian and foreign scientists have allowed to define the corporate tax management, how to manage the influence of the current system of taxation on business enterprise by adapting to it and respond to changes in it. Determined that the subject of tax management in the enterprise is the mechanism of influence of the current system taxation on the company's economic activity. The strategic goal of corporate tax management depends on the scenario behavior of enterprise in tax relations with the state, which can be careful, weighted, risky and illegal. Detected tasks of tax management in enterprises for each scenario behavior.

The results can be used to develop models of corporate tax management scenarios conduct business in tax relations with the state.

Forecast assumptions about the object of study – the development model of corporate tax management for weighted scenario behavior, as the most promising.

KEY WORDS: CORPORATE TAX MANAGEMENT, TAXATION, ECONOMIC ACTIVITY, SCENARIO OF TAX BEHAVIOR, OBJECTIVES, STRATEGIC GOAL.

РЕФЕРАТ

Чеснакова Л.С., Малахова Ю.А. Особенности корпоративного налогового менеджмента в системе управления хозяйственной деятельностью предприятия. / Людмила Станиславовна Чеснакова, Юлия Анатольевна Малахова // Вестник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вып. 26.

В статье обобщены результаты исследования понятийного аппарата корпоративного налогового менеджмента и определены его цели и задачи в зависимости от сценария поведения предприятия в налоговых отношениях с государством.

Объект исследования – налоговый менеджмент на предприятиях.

Цель работы – исследование сущности корпоративного налогового менеджмента и задач в зависимости от выбранного предприятием сценария поведения в налоговых отношениях с государством.

Метод исследования – методы синтеза и анализа.

Выяснено, что сегодня отсутствует согласованное видение содержания корпоративного налогового менеджмента. Результаты обобщения и критического анализа мнений отечественных и зарубежных ученых позволили определить корпоративный налоговый менеджмент как процесс управления воздействием действующей системы налогообложения на хозяйственную деятельность предприятия путем приспособления к ней и реагирования на изменения в ней. Установлено, что объектом налогового менеджмента на предприятии является механизм влияния действующей системы налогообложения на деятельность предприятия. Стратегическая цель корпоративного налогового менеджмента зависит от выбранного предприятием сценария поведения в налоговых отношениях с государством, которое может быть осторожным, взвешенным, рискованным, нелегальным. Определены задачи налогового менеджмента на предприятиях для каждого сценария поведения.

Результаты работы могут быть использованы для разработки моделей корпоративного налогового менеджмента по различным сценариям поведения предприятия в налоговых отношениях с государством.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – разработка модели корпоративного налогового менеджмента для взвешенного сценария поведения, как наиболее перспективного.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: КОРПОРАТИВНЫЙ НАЛОГОВЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ, НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ, ХОЗЯЙСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ, СЦЕНАРИИ НАЛОГОВОЙ ПОВЕДЕНИЯ, ЗАДАЧИ, СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ЦЕЛЬ.

УДК 658.3:331.1

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Швець Л.В., кандидат економічних наук

На сучасному етапі розвитку світового господарства економічне зростання забезпечується провідною роллю інтелектуалізації основних складових виробництва в усіх сферах економіки і в першу чергу, у промисловості. А це передбачає високу кваліфікацію працівників та постійне її підвищення. Інтелектуальна складова – знання людей, які трансформуються у наукові дослідження та інноваційні продукти, стає головним чинником економічного зростання в розвинених країнах, оскільки зумовлює зростання продуктивності праці та ефективності діяльності окремих господарюючих суб'єктів. В інноваційній економіці створення, впровадження та комерціалізація нововведень відбуваються в процесі саморозвитку та науково-трудової самореалізації особистості. Адже працівники, їх творча активність і сприйняття до нововведень, виступають головним ресурсом інноваційного потенціалу підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань розвитку людського чинника в економічних процесах, проблемам економіки знань, присвячені праці відомих зарубіжних вчених-економістів: Е.Денісона, Дж.Кендрика, А.Маршалла, Е.Тоффлера, а також українських науковців: О.А.Грішнєвої, А.М.Колота, Е.М.Лібанової, М.В.Семикіної і інших. Однак багато теоретичних питань даної проблематики ще не досліджені, знаходяться на стадії постановки та потребують подальшого вивчення.

Метою роботи є конкретизація змісту та значущості інвестування в розвиток персоналу та обґрунтування необхідності активізації людського чинника через мотиваційні механізми підприємств для підвищення їх ефективності та забезпечення конкурентоспроможності.

Основна частина.

В нових умовах господарювання, працівник все частіше має справу з обробкою не матеріальної продукції, а потоків інформації. Тому очевидно стає необхідність, нової моделі організації праці, яка передбачає розширення функцій працівника і перехід від працівника вузької спеціалізації до працівника “широкого діапазону”. Адже тільки такий працівник здатний здійснювати верифікацію, оцінку, творчий синтез інформації, проникати у суть проблеми, коригувати технологічний процес,